

Eräitä muistelmia Vuokkiniemellä kesäk. 11-14 päivinä 1920 pidettyjen toisten Vienen Karjalan maakuntapäivien ympärillä tapahtuneista asioista.

(Jatkoa edelliseen numeroon.)

Karjalan hallitus nim. yritti päästä neuvotteluihin Moskovan hallituksen kanssa, mutta yritykset eivät johtaneet tuloksiin. Tässä tarkoituksessa Karjalan hallituksen edustaja jätti Suomen-Venäjän aselepon neuvottelujen aikana Terijoella komissaari Suhlille huhtikuun lopulla 1920 kirjelmän »Mitä Vienen Karjala tahtoo», jossa erityisesti teroitetiin karjalaisten pyrkimystä päästä puolueettomaksi alueeksi. Sekään ei johtanut mihinkään tulokseen. Moskova oli päivittäin päättänyt väkivalloin nujertaa Karjalan kansan vapauspyrkimykset, ja siksi se lähetti vahvistettuja aseellisia joukkojaan uudelleen Karjalan sisäosiin aina Suomen rajalle asti. Oliko bolševikeilla alunperinkään ollut tarkoituksena toteuttaa perustuslaissaan julistamaansa kansojen itsenäisyysoikeutta aina Venäjästä irtaantumiseen asti, sitä saattaa suuresti epäillä. Siitäkin meillä on, paitsi omakohtaisia kokemuksia, myöskin Georgian kohtalo elävänä esimerkkinä. Tämä vapautta rakastava kansa käytti hyväkseen itsenäisyysoikeuttaan eroten Venäjästä ja saaden siihen hyväksymisen ei vain liittolaisvalloilla ja kansainliitolla, vaan itse Venäjältäkin, mutta Moskova polki lokaan antamansa lupauksen ja otti aseellisesti Georgian takaisin itselleen. Samaa vilpillistä menettelyä tässä asiassa todistavat ne monet eri aikoina ukrainalaisiin kohdistetut vapauspyrkimysten tukahuttamiset.

Vielä parisen kuukautta aikaisemmin oli suurella osalla Karjalan maakuntapäivedustajista ihanteellinen käsitys bolševikeista. He luottivat varoituksista huolimatta heidän antamiinsa lupauksiin ja uskoivat Venäjän tosiaan antavan Karjalallekin vapauden, kunhan siitä tehdään päätös.

Vuokkiniemen kokouksen aikana olivat suomukset pudonneet näiden herkkäuskoisten silmistä. Nyt oltiin kaamean todellisuuden edessä: neuvostolaiset hyökkäsivät Karjalaan, eivätkä suinkaan sen ystävinä, vaan Karjalan vapauden vihollisina. Ilmapiiri Vuokkiniemen kokouksen aikana oli siten muodostunut vieläkin vaarallisemmaksi siitä, mitä se oli Uhtuan kokouksen aikana. Kaiken yllä oli uhka venäläisten taholta. Tärkeimmät tämän kokouksen käsitellyn alaisen kysymykset olivat Karjalan poliittista asemaa koskevat ja mitä mahdollisuuksia karjalaisilla on aseellisesti puolustaa maahan hyökkääviä venäläisiä vastaan. Edellisessä kysymyksessä pohdittiin tehtyä ehdotusta Karjalan väliaikaisen hallituksen alueen liittämisestä Suomeen mahdollisimman laajalla itsehallinto-oikeudella. Maakuntapäivät päätivät kuitenkin pysyä aikaisemmissa Uhtuan päätöksissä.

Erikaisen vaikeaksi muodostui kysymys vapaustaistelun jatkamisesta aseellisin voimin. Suomesta ei ollut tähän aikaan suuria toiveita avun saamisesta. Aseita karjalaisilla kyllä vielä oli jonkun verran, mutta ne olivat hajallaan kodeissa eikä heti saatavissa. Lähestyvät aseelliset bolševikijoukot pakottivat nämä Vienen Karjalan toiset maakuntapäivät keskeyttämään istuntonsa miltei alkuunsa. Tosin päätettiin vapaustaistelua jatkaa ja lähetettiin Venäjän silloiselle ulkoasiainkomissaarille Tšilgerinille sähkösanoma, jossa esitettiin vastalause Venäjän sotajoukkojen lähettämistä vastaan Itä-Karjalan alueelle, mutta tosiasiaksi jäi, että kaikki maakuntapäivämiehet samoin kuin Karjalan väliaikainen hallituskin sekä suuri joukko muita pakolaisia siirtyi kesäkuun 23 p:nä 1920 Suomeen.

Oman lukunsa ansaitsee tämä siirtyminen Vuokkiniemeltä rajalle. Heti Vuokkiniemelle tultuani tein sen havainnon, että karjalainen väestö ei enää ollut yhtä jämerä ja yksimielisesti asiansa takana kuin Uhtualla. Hapuilua ilmeni asioita käsiteltäessä. Pettymys bolševikien antamiin lupauksiin oli vaikuttanut lamauttavasti niihin, jotka olivat uskoneet niistä Karjalalle hyvää tulevan. Apua ei näyttänyt olevan mistään saatavissa. Karjalan johtavat miehet käsittivät, että näissä oloissa oli ainoa mahdollisuus siirtyä Suomen puolelle ja sieltä käsin tehdä työtä Karjalan hyväksi. Niin käsitti suuri osa kansalaisistakin. Oli kumminkin niitäkin, jotka eivät asioita ajatelleet näin pitkälti, vaan olivat huomioon ratkaisevalla tavalla hetken edut. Allekirjoittaneen on vuokkiniemeläissyntyisenä vaikea pahalla muistella sanotun kunnan eräitä kansalaisia, mutta totuudellehan ei voida mitään.

Vuokkiniemen pitäjään kuuluva Kivijärven kylä sijaitsee Suomussalmen pitäjän välittömässä naapuruuksessa aivan lähellä rajaa. Olisi luullut, että tämän kylän asukasten ja Suomen puoleisten suhteet olisivat olleet läheisiä. Niin ei kuitenkaan ollut, vaan oli tämä suhde, vieläpä mainittujen kyläläisten ja muiden oman pitäjäläistenkin välillä olemassa jollain sekavuudella. Kivijärveläisiä syytettiin siitä, että he ovat litaksi etuilleet toisten pitäjäläisten kustannuksella. Siitä eräs esimerkki.

Pari vuotta aikaisemmin kävellä kessutteli helleisenä kesäpäivänä allekirjoittanut yhdessä uhtualaisentyisen kauppias Pekka Pankkosen keralla Kivijärven kylään malkan ollessa Suomesta Uhtualle. Valitsimme kylässä pysähtymispaikaksemme erään siistin Suomessa toimivan vakuutustarkastajan kodin. Jo vastaamme tuli talosta naisia, jotka kantoivat suuria avonaisia palasokerilla täytettyjä koreja ja kun pääsimme sisälle, oli sokeria melko suuret määrät sekä tuvan suuri pöydänkansi kukkurallaan että koreissa pitkin penkkejä. Talon isäntä selitti hämillään, että Suomesta oli juuri saapunut sokeria ja nyt oli jaettu kyläläisille heidän osuutensa. Ihmettelimme kylläkin sokerimäärän runsautta aikana, jolloin Suomessa oli erittäin suuri puute sokerista. Vasta Vuokkiniemellä saimme selvityksen tähän mystilliseen ilmiöön. Kivijärven miehet olivat yksinkertaisesti ja tietoisesti jakaneet keskenään kylänsä kautta kuljetun koko pitäjän asukkaille tarkoitettua sokerimäärän. Tämä asia muodostui vielä koomillisemmaksi sen vuoksi, että vähän myöhemmin läheltäpä sanotun kyläkunnan johtomiehet Suomen elintarvejohdolle kirjelmän, jossa he tarjosivat sille hyvää palasokeria hyvästä hinnasta. Onneksi tämä kirje joutui matkalla sellaisten karjalaisten henkilöiden käsiin, jotka sen estivät menemästä perille ja siten estyi uusi skandaali syntymästä.

Tämän tietäen käyttivät bolševikit hyväkseen Vuokkiniemen kokouksen aikana ja sitä ennen kivijärveläisten tunnettua heikkoutta. Agitatiotyötä johti surullisen kuuluisa kivijärveläinen majuri Lesojev. Hänhän oli yksi niitä Karjalan rykmentin johtomiehiä, joka oli Vienen Kemissä toista vuotta aikaisemmin yrittänyt ajaa Karjalan vapautumista Venäjästä. Hän kuului Kemissä valittuun »Karjalan kansalliskomiteaan», joka arveli pääsevänsä ajamiensa tarkoitusten perille englantilaisten avulla, jotka silloin Muurmannilla valtaa pitivät. Kun tämä yritys epäonnistui, löysivät eri tahoilla maansa hyväksi työskennelleet karjalaisvoimat yhteisen pohjan, jolla yhteisvoimin Karjalan vapaustyötä oli ajettava. Tämän yhteistyön pohjalla muodostettiin syksyllä 1919 Vienen Karjalan väliaikainen Toimikunta ja tämän tilalle keväällä 1920 Uhtualla valittiin Karjalan väliaikainen hallitus. Sanottu kivijärveläinen majuri oli mukana aluksi tässä yhteistyössä, mutta ennenpitkään hän oli valmis pettämään karjalaiset työtoverinsa antautuen salaiseksi bolševikien kätyriksi. Hän alkoi myyräntyönsä lähinnä oman kyläkuntansa miesten keskuudessa ja kerrotaan hänet nähdyin Vuokkiniemellä kokouksen alkajaispäivänä, mutta oli sitten sieltä kadonnut, kun miekkosta ruvettiin epäilemään ja hän tunsu senvuoksi maan alkavan polttaa jalkojensa alla.

Majuri Lesojevilla oli tällä kertaa erikoinen syöttö tarjottavana kyläläisilleen. Paitsi isäntiensä kauniita lupauksia, joita hän edelleen uskotteli näille, oli Kivijärven kylän rannassa sinne oman Karjalan hallituksen toimesta Suomesta saatu ja suurella vaivalla sinne venekyydillä rahdattu jauhovarasto, josta kivijärveläisille, jos onnistuttaisiin ne saamaan huostaansa, olisi pitkäksi aikaa purtavaa. Lisäksi kerrotaan hänen lupailleen kyläläisille kaunista tulevaisuutta uusien Venäjän vallanpitäjien suojassa eläessä, jos nämä nousevat kapinaan. Tämä houkutus onnistui ja kun Vuokkiniemen kokous kesken tehtävään hajaantui, lähti osa valtuutettuja kotipitäjiinsä vievään tietojen tapahtumista. Ne valtuutetut, joiden kotipitäjät olivat joutuneet venäläisten miehittämiksi, eivät luonnollisesti voineet koti-seuduilleen mennä. Näin riensivät Kivijärvenkin kylän edustajat, joista osa oli varmaan tietoinen majurinsa hommista, koteihinsa.

Samana päivänä kuin kokous oli päättynyt, lähti allekirjoittanut yhdessä Karjalan hallituksen Helsingissä olleen edustaja Iivo Ranteen kanssa Kivijärven kautta Suomeen. Karjalan johtomiehet kyllä avoivivat, että kivijärveläisillä mahtaa olla jotain salaisia tekeillä, jonka vuoksi meidän, jonkinlaisten kärkimiesten piti matkan varrella olevista puhelipaikoista Vuokkiniemelle jääjille antaa tietoja, jos jotakin epäilyttävää matkalla näkisimme. Mitään erikoisempaa emme nähneet, joten saatoimme tämän mukaisesti tiedottaa. Kivijärven Puahkomienvaarassa losin tuttu Mustapään emäntä allekirjoittaneelle kahdenkesken eleisessä kutskasti, että paljon olisi kerrottavaa, mutta ei voinut nyt siitä tehdä. Eivät tuvassa istuvat pari kyläläistä yhtä vähän kuin kaksi vuokkiniemeläistä lapsuuteni tultavaakaan mitään ilmoittaneet, vaikka olivatkin tavallista totisempia ja niin lähdimme Kivijärven kylää kohti taivaltamaan. Tällä lyhyellä taipaleella tuli vastaamme tästä kylästä syntyisin oleva ja suomalaisen seminaarin käynyt opettajatar, jonka kanssa hetken keskustelimme kuulumisista emmekä hänenkään puheista huomanneet mitään vakavaa, vaan erka-

nimme kummatkin tahoillemme. Kivijärven rannassa sivuutimme aikaisemmin mainitun katollisen jauhovaraston. Kun ilma oli helleinen ja vesi järvessä näytti kovin houkuttelevalta, pistäydyimme uimassa ennenkuin menimme lähellä olevaan taloon, jossa jauhovalti ja hallituksen valtuutettu henkilö asusteli. Täältä soitimme Vuokkiniemelle — viimeisen kerran, sillä kun rauhassa pääsimme Suomenpuolelle Hyryyn, oli puhelinlinja katkaistu. Seuraavana päivänä saimme kauhuksemme kuulla, että heti meidän päästyä Suomen puolelle, olivat kivijärveläiset kapinallisten asettamat vahdit ampuneet puhelinlinjaa korjaamaan lähehtelyt miehet. Myöhemmin saimme kuulla, että mekin olimme samaan kadotukseen tuomitut, mutta kun tien varrella asetetuista vahdeista toinen sattui olemaan tullavamme, ei hän sallinut toisenkaan ampua meitä, vaan saimme rauhassa jatkaa kulkuamme. Saman aikaisesti olivat muut kivijärveläiset miehet olleet pitämässä kapinakokousta majuri Lesojevin johdolla vähän sivussa olevassa Ivesvaaran talossa. Meillä tosin oli kummallakin taskuaseet käsissämme laukaisuvalmiina, mutta tuskinpa ne olisivat voineet meitä pelastaa, jos salaiset vaudit olisivat häikäilemättömästi käyttäneet meitä vastaan tuliaseitaan. Pääsimme siis vaarallisen paikan ohi rauhassa.

Toisin kävi seuraavana päivänä toisten hallituksen jäsenten, maakuntapäivämiesten, Suomen hallituksen edustajan ja aseellisen saattojoukon, kun nämä alkoivat lähestyä kylää. Jo Puahkomienvaaran tullessa oli pieni aseellinen yhteenotto, mutta vasta Kivijärven kylässä alkoi varsinainen taistelu väijyksiin asettuneiden kapinallisten ja hallituksen aseellisen voiman välillä. Kun ampumista oli kummallakin puolelta jonkun aikaa kestänyt eikä mitään tuloksia näkynyt, neuvotteli hallitusjoukkojen päällikkö toisten johtomiesten kanssa tilanteesta, olisiko pyrittävä Suomeen ilman suurempaa taistelua, vaiko yritettävä lyödä kapinalliset hajalle, mikä ei tuntunut vaikealta, koska niillä oli vähemmän aseita. Asian kuitenkin ratkaisi ensimmäin mainittuun suuntaan se seikka, että katsottiin välttämättömäksi saat-
taa joukossa mukana oleva Suomen hallituksen edustaja ja tämän sihteeri sekä muut suomalaiset siviilihenkilöt turvaan. Näistä mainittakoon Suomen hallituksen valtuutettu, kansanedustaja Santeri Haapanen ja Karjalan hallituksen palveluksessa ollut tuomari Aaltio. Sen vuoksi väijytyspaikka kierrettiin vähitellen ja päästiin lopuksi onnellisesti Suomen puolelle.

Se hyöty kapinallisille tästä taistelusta oli, että jauhovarasto jäi Kivijärvelle ja että tulijain matkatavarat, joita kuljetettiin hevosilla, jäivät suurimmaksi osaksi myöskin tielle. Sinne jäivät allekirjoittaneenkin matkatavarat ja ne lapsuuteni muistoesineet, joita olin ottanut mukaani syntymäkodissani käydessä. Suurin vahinko oli se, että hallituksen arkisto jäi miltei kokonaisuudessaan vihollisen saaliiksi. Taisteluja tosin vielä jatkettiin Karjalan puolella viikon verran, mutta niillä ei ollut mitään sanottavampaa merkitystä. Karjalan hallitus yhdessä maakuntapäivämiesten kanssa asettui aluksi Suomussalmen Viekin kylän kansakoululle ja siitä vähän myöhemmin muutti kirkolle kirkkoherra Janhosen pappilarakennuksiin. Siellä olostakin olisi paljon mielenkiintoista kerrottavaa.

Mutta kivijärveläisten kunnialloman menettelyn palkitsivat bolševikit aivan toisin kuin mitä majuri Lesojev oli heille kiusauksen helkenä luvannut. Vasta liian myöhään he huomasivat, että olisi sittenkin pitänyt kuulla niiden harvojen kyläläisten varoituksia, joilla oli uskallusta sanoa, että tämä tie ei ole oikea, vaan petos kostaa kerran itsensä.

Kivijärveläisiä alkoi tulla Suomen puolelle tarjoutuen liittymään muihin karjalaisiin joukkoihin. Heihin ei kuitenkaan voitu luottaa. Myöhemmin kyllä ovat kivijärveläiset osoittaneet olevansa tuottamuk-
sen arvoisia. Emme tahdo väittää sitä, että kaikki kylän miehet olisivat olleet epäluotettavia. Tarkoitamme sitä, että vaikean ratkaisun edessä heillä ei ollut kylliksi selkärankaa kieltäytyä noudattamansa »majurin» käskyjä. Jos näin olisi tehty, olisi kunnia säilynyt, vaikei se olisi sodan lopputulokseen mitään vaikuttanutkaan.

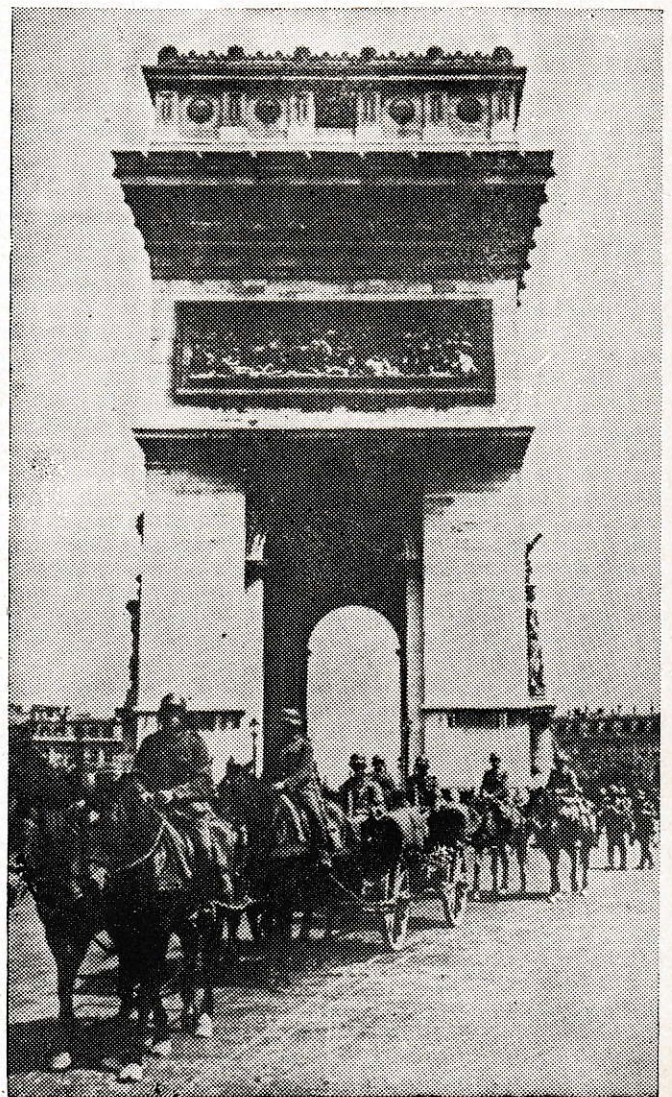
W. K e y n ä s.

KARJALAISET ja Karjalan ystävät!

**Muistakaa lahjoituksilla ja
jälkisäädöksillä Karjalan
Sivistysseuran rahastoja!**

Kiestingin ja osaksi Pistojärven kuntain edustajia Vienan Karjalan maakuntapäivillä Uhtualla ja Vuokkiniemellä, kesällä 1920.

Saksalainen paraati Pariisin Riemukaaren luona.